

Colecția de microfilme „Grecia”

OANA BARBĂLATĂ

Colecția de microfilme „Grecia”, adusă în țară în perioada 1976-1980 de către o echipă de lucrători ai Arhivelor Statului din București, conține informații cu caracter militar, economic, social, politico-administrativ, juridic și cultural.

Această colecție nu are inventar, ci doar fișe de role. Au fost microfilmate documente cuprinse în 21 de role, respectiv, 8363 de cadre. În urma cercetării acestor role, putem menționa că unele din documente au fost microfilmate de două ori, altele sunt ilizibile, iar câteva cuprind doar copertele unor lucrări. O parte din documente au fost aduse în țară sub formă de xerocopii, fiind microfilmate la Direcția Generală a Arhivelor Statului, iar altele au fost realizate în Grecia. Vom preciza de la început că rolele au proveniențe diferite și, în cadrul aceleiași role, putem găsi copii diverse, scrise în mai multe limbi, dar cele mai multe sunt în limba greacă, limba oficială, „limba bisericii ecumenice ortodoxe și a școlilor patronate de aceasta”¹, dar și limba utilizată în corespondență, atât în instituțiile de stat, cât și în relațiile particulare. Astfel se explică numărul mare de documente redactate în limba greacă, cu o importanță deosebită pentru istoria țării noastre.

Documentele microfilmate ale acestei colecții provin de la diferite instituții din Grecia: Biblioteca Națională a Greciei, Biblioteca Academiei, Biblioteca Patriarhală a Școlii Teologice din Halkis, Societatea Istorică și Etnologică, Muzeul Benaki, Universitatea din Atena-Cabinetul de Studii Filologice, Bizantine și Neoelene, Arhivele Istoricale ale Macedoniei, Institutul de Arheologie din Costantinopol, precum și din Arhiva câtorva mănăstiri închinete. Diversitatea provenienței documentelor se explică prin faptul că Arhivele Generale ale Statului din Grecia au fost create în 1914, iar începând cu acest an era singura instituție autorizată să preia arhiva publică; lipsa spațiului a dus la nepreluarea arhivelor de la celelalte instituții deținătoare de arhivă. Trebuie să menționăm că până în 1914 singura instituție care avea dreptul să preia arhive publice și să colecționeze documente era Societatea Istorică și Etnologică, înființată în 1882, instituție care funcționează și astăzi.

În urma cercetărilor efectuate la aceste instituții au fost microfilmate documente de la: Biblioteca Națională a Greciei, din Atena, fond *Colecția de*

¹ Nicolae Iorga, *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, XII, București, 1906, p. VIII.

*manuscrite*², care cuprinde copii ale unor manuscrite cu caracter politic, cultural și religios; menționăm: scrisorile de la patriarhul Kiril Lukaris către domnitorul Radu Mihnea și către ortodocșii din Târgoviște, o hartă a Moldo-Vlahiei cu toate localitățile, nedată – mss. 2197³; o copie, în limba greacă populară, a operei „Teatrul politic” – mss. 1219⁴, dată la începutul secolului al XVIII-lea, reprezentând o traducere după originalul latin datorată, după unii, lui Nicolae Mavrocordat, iar după alții, lui Ioan Avramie Cretanul, predicatorul Curții domnești din București. Este o lucrare cu caracter parenetic, care cuprinde 8 capitole cu sfaturi despre ceea ce trebuie să facă domnitorul. Aceeași proveniență o au și copiile următoare, un lexicon moldo-vlah – mss. 1367 (scris la începutul secolului al XIX-lea)⁵; un manuscris francez – mss. 1702⁶, referitor la tratatele dintre Poartă și țările creștine, care reflectă evenimentele petrecute între Pacea de la Karlowitz (1699) și Tratatul de la București (1812), cuprinzând date despre istoria poporului român în contextul european (nu este datat și nu are menționat autorul).

Au fost selecționate pentru microfilmare mai multe scrisori celebre, dintre care amintim: scrisori ale lui Alexandru Mavrocordat către Constantin Duca și către mitropolitul Kiril; Nicolae Mavrocordat către mitropolitul Clement și profesorul Iacob; scrisoarea lui Lambru Fotiade de la Iannina (profesor la Școala Greacă din București) adresată lui Constantin Moruzzi și lui Alexandru Ipsilanti – mss. 2390⁷; „Cartea de învățătură” a lui Hurmuzios Markos, student în Constantinopol, către Constantin Brâncoveanu (1705) – mss. 82⁸; scrisori și note ale unor membri ai familiei Mavrocordat, sfaturi date de Nicolae Mavrocordat fiului său Constantin, relații privitoare la familia Cantacuzino și la domnia lui Dimitrie Cantemir, precum și neînțelegerile dintre Poartă și Curtea de la Viena – mss. 3007⁹; o istorie a Țărilor Române, scrisă la Iași (începutul secolului al XIX-lea) – mss. 129¹⁰; elogiile lui Alexandru Târnositu (profesor la Școala Greacă din București) aduse domnitorului Ioan Constantin Nicolae – mss. 3308¹¹;

² Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (D.A.N.I.C.), fond *Colecția de microfilme „Grecia”*, role: 2, 8, 9, 10, 21.

³ *Ibidem*, rola 8, c. 392-407.

⁴ *Ibidem*, c. 408-572; același manuscris se regăsește în rola 9, c. 370-540.

⁵ *Ibidem*, c. 1-14.

⁶ *Ibidem*, c. 16-242.

⁷ *Ibidem*, rola 9, c. 1-182.

⁸ *Ibidem*, c. 230-261.

⁹ *Ibidem*, 309-336; acest manuscris a aparținut Bibliotecii Mavrocordat.

¹⁰ *Ibidem*, c. 541-682.

¹¹ *Ibidem*, c. 337-369.

o comedie greacă, *Alexandru Vodă cel fără conștiință* (1785), scrisă de Gheorzachi Suțu, nepotul lui Mihail Suțu – mss. 1328¹².

De asemenea, au fost microfilmate documente din perioada secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea cu referiri la evenimentele politice din acea perioadă, scrise în limbile greacă, franceză, turcă și engleză. Menționăm: scrisori către Ștefan Kommitas, Neofyos Duca (profesor la Școala Greacă din București); un lexicon greco-latin – mss. 75¹³; o scurtă istorie asupra evenimentelor din timpul domnitorilor Șerban Vodă, Radu Vodă, Mihnea Vodă¹⁴; un manuscris redactat la Odessa (22 august 1821)¹⁵ privind evenimentele petrecute în Țara Românească după Ordinul de zi dat de Alexandru Ipsilanti, deplasările trupelor grecești de la Iași și Colentina, scrisoarea trimisă de Kapodistria, în numele țarului Rusiei, prin care cerea retragerea trupelor la Târgoviște, corespondența dintre Nikolaos Scufa și Alexandru Ipsilanti (27-29 mai 1821); scrisori ale mitropolitului Moldovei Veniamin (1815) și ale lordului Byron, scrise la Geneva¹⁶; cântări bisericești, anagramate, ale lui Ioannis Cucuzelis, în limba greacă – ms. 669¹⁷.

O altă sursă a microfilmelor este Biblioteca Academiei din Atena, fond *Centrul de Cercetări Medievale și Neoeleice*¹⁸, cuprinzând câteva pagini din cărțile lui Dimitrios Scarlat din Bizanț: *Descrierea topografică, arheologică și istorică a Constantinopolului, Despre societatea fanariotă*, precum și critica lucrării *Bisericile din Constantinopol (1503-1604)*, scrisă de Athanasie Papadopulos Kerameos¹⁹; acte de la mănăstirea Varlaam, referitoare la mănăstirea Bucovăț și metohul Moflea (1777-1813)²⁰.

De la Biblioteca Patriarhală a Școlii Teologice din Halkis a fost microfilmată *Catalogul manuscriselor Bibliotecii Ecumenice*²¹, alcătuit de Emilianos Tsakapulos, lucrare în trei volume.

În urma cercetării efectuate la Muzeul Benaki din Atena s-au microfilmate selectiv mai multe fonduri: *Arhiva Suțu-Caragea*, respectiv, copiile materialelor prezentate în „cazul Vrancea”²², declarațiile făcute în acest proces de către mitropolitul Veniamin, cât și de boierii din Divan (logofeții Gheorghe

¹² *Ibidem*, c. 262-308.

¹³ *Ibidem*, rola 10, c. 1-168.

¹⁴ *Ibidem*, c. 334-354.

¹⁵ *Ibidem*, c. 175, c. 355-404.

¹⁶ *Ibidem*, c. 464-490.

¹⁷ *Ibidem*, rola 21, c. 1-582.

¹⁸ *Ibidem*, role nr. 2, 7.

¹⁹ *Ibidem*, rola 2.

²⁰ *Ibidem*, rola 7, c. 115-156; documentele au fost microfilmate la D.G.A.S., după xerocopiile aduse din Grecia, în septembrie 1969.

²¹ *Ibidem*, rola 3, c. 1-402.

²² *Ibidem*, rola 7, c. 157-261; vezi și rola 6, c. 1-58 și 62-104.

Cantacuzino, Grigore Sturdza, vornicii Constantin Costache, Th. Balș și alții): „Arhiva Mavrocordat”, însumând copii ale unor documente moldo-vlahe (1832-1836) referitoare la „cazul Vrancea”, rapoarte adresate contelui Beckendorf, precum și de la Secția de *manuscrite*: scrisoarea de înțelesire întocmită de Grigore Brâncoveanu pentru Biserica și Școala Greacă din Brașov, dania principelui Apafy, constând în două moșii, de la Sâmbăta de Sus și Poiana Mărului²³.

De la Universitatea din Atena au fost xerografiate documente din fondul *Cabinetul de Studii Filologice, Bizantine și Neoelenice*, microfilmate la D.G.A.S., respectiv, câteva condici de scrisori aparținând domnitorilor Alexandru Mavrocordat, Constantin Duca, Mihail Suțu, Al. Scarlat Ghica – mss. 24²⁴. scrisorile lui Alexandru Mavrocordat către fiul său, Nicolae – mss. 49²⁵.

Din Arhivele Istorice ale Macedoniei au fost microfilmate documente privind pătrunderea trupelor rusești în Moldova și Muntenia (1771), luptele de la Focșani (1773), ocuparea cetății Hotin (1807) și o proclamație a lui Al. Ipsilanti, nedată²⁶.

De la Institutul de Arheologie din Constantinopol deținem copii ale unor documente din fondul *Manuscrite. Colecția Dimitrivski, nr. 63* cuprinzând texte religioase: *Propedie de muzică bizantină*, alcătuită de Kirillos din Marmarinos, un tratat de muzică bizantină al lui Ioannis Fesiadinis, *Logica* lui Aristotel și alte lucrări religioase²⁷.

Fondul documentar al Muntelui Athos cuprinde date valoroase referitoare la trecutul românilor. Dintre acestea s-a reușit microfilmarea selectivă doar a unor fonduri cu proveniențe diferite. De la Mănăstirea Hilandor, avem copii cu conținut religios: gramota patriarhală dată de Kiril, arhiepiscop de Constantinopol (1725)²⁸; gramota patriarhală dată de Sofronie, arhiepiscopul Constantinopolului și al Patriarhiei ecumenice (1778)²⁹, precum și lucrarea *Activitatea de civilizare a domnilor fanarioți în Principatele de la Dunăre, Valahia și Moldova*, scrisă de arhiepiscopul Ieronim Konstantinidu³⁰.

De la Mănăstirea Lavra provin și copii din fondul *Manuscrite*, conținând un liturghier, din păcate ilizibil – mss. 1120B³¹. De la Mănăstirea Ivir au fost

²³ *Ibidem*, rola 11, c. 71-86.

²⁴ *Ibidem*, rola 7, c. 1-56 sau pachet I, nr. 1.

²⁵ *Ibidem*, c. 57-81 sau pachet I, nr. 2.

²⁶ *Ibidem*, c. 85-114.

²⁷ *Ibidem*, rola 16.

²⁸ *Ibidem*, rola 11, c. 151-180 sau pachet X/1.

²⁹ *Ibidem*, c. 181-194 sau pachet XI/1-2.

³⁰ *Ibidem*, c. 87-149 sau pachet IX/1-25.

³¹ *Ibidem*, rola 14, c. 1-67.

microfilmate copii ale unui liturghier, o psaltire și cântări ale lui Gherasim din Halkidiki (secolul al XV-lea) – mss. 120³². De la Mănăstirea Vatoped provin copiile unui stihiar și cântări de Koronis și Lampadarios – mss. 1120³³, precum și o psaltire – mss. 1528³⁴. Au fost microfilmate și alte lucrări cu conținut religios provenind de la Sfântul Munte, date în secolul al XV-lea: o psaltire, cântări de Ioannis Kukuzelis, Ioannis Glykis, Ioannis Lampadarios, precum și psalmi, vecernii, de Koronis, Dokianos, Kukuzelis – mss. 15³⁵. De la Mănăstirea Sf. Pavel (M. Athos) au fost microfilmate documente (1604-1813) privind întărirea drepturilor Mănăstirilor Jitianul și Todoreni (ținutul Hotin) de către domnitorii români³⁶.

De asemenea, documente grecești se regăsesc și în cadrul altor colecții: colecția *Franța*, provenind de la Biblioteca Națională din Paris, semnalate deja într-un studiu de specialitate³⁷. Documente disparate se află și în: colecția *Austria* (rola nr. 195), colecția *Iugoslavia* (rola nr. 1, documente comerciale din secolul al XIX-lea), colecția *Bulgaria* (rola nr. 8, documente cu caracter economic și cultural aparținând lui Evloghie Gheorghiev) și colecția *Anglia* (role nr. 48, 49, 194, 248, 260, 265, 266, 302, 308, 319, 473 conținând mici manuscrise miscelane, pe perioade diferite).

Menționăm că doar o parte din aceste documente au fost valorificate și o viitoare prelucrare a acestora poate aduce la cunoștința cercetătorilor aspecte importante din viața poporului român. Prin lucrarea de față ne-am propus să creăm un instrument de lucru, util cercetării, având în vedere că nu deținem un inventar al acestei colecții, iar prezentarea acesteia³⁸ a fost realizată doar ca o concluzie a cercetărilor efectuate de către echipa care a efectuat microfilmarea documentelor.

³² *Ibidem*, rola 14.

³³ *Ibidem*, rola 19, c. 1-398.

³⁴ *Ibidem*, rola 20, c. 1-242.

³⁵ *Ibidem*, rola 15, c. 1-720.

³⁶ *Ibidem*, rola 4, c. 1-41, rola 6, c. 118-130; vezi și Marcel-Dumitru Ciucă, *Documente de la Athos privitoare la Mănăstirea Jitianu-Dolj, 1654-1813*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1979, p. 191.

³⁷ Ștefan Hurmuzache, *Cercetări în arhive și biblioteci franceze*, în „Revista Arhivelor”, nr. 4/1977, p. 460-462 și Emilia Poștăriță, *Prezentări de fonduri și colecții. Colecția de microfilme II*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1979, p. 31-33.

³⁸ Dan Livezeanu, *Cercetări în Arhivele de peste hotare*, în „Revista Arhivelor”, nr. 3-4/1980, p. 425.